

SANAL KAYTARMA KONUSUNDA YAPILMIŞ TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ (2010-2017)

The Investigation of Theses on the Cyberloafing With Content Analysis Method (2010-2017)

Öğr. Gör. Sevda KÖYÜSTÜ

Biruni Üniversitesi, sevdakoyustu@mynet.com İstanbul, Türkiye

Köyüstü, S. (2018). "Sanal Kaytarma Konusunda Yapılmış Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi (2010-2017)", Vol:4, Issue:20; pp:666-679 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

26/04/2018

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

21/05/2018

Anahtar Kelimeler

Kaytarma, Sanal Kaytarma,
İçerik Analizi, Tez

Keywords:

Loafing, Cyberloafing,
Content Analysis, Thesis

ÖZ

İnternetin kullanımındaki hızlı artış, işyerlerinde de internetin kullanılmasını artırmıştır. İşyerinde internet kullanımının örgüt içi iletişimi hızlandırdığı ve işlerin yürütülmesinde önemli kolaylıklar sağladığı ifade edilmektedir. Çalışanlar arası iletişimi kolaylaştırmakla beraber iş yükü açısından gereksiz işlemlerin azaltılmasına veya ortadan kaldırılmasına da olanak sağlamaktadır. İşçiler, hem günlük rutin iş aktiviteleri hem de işyerinde kişisel ihtiyaç için internetten yararlanabilirler. Tam da bu noktada sanal kaytarma konusu gündeme gelmektedir. Literatür incelendiğinde sanal kaytarma teriminin; çalışanların, örgüt işleri için çalışması gereken mesai saatlerinde şahsi akıllı telefonundan veya kendisine tahsis edilmiş bilgisayardan örgütün veya kişisel internet sağlayıcısından şahsi sebeplerle internete girip zamanını verimsiz kullanması şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de sanal kaytarma konusunda yazılmış olan tezlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesidir. Konuyla ilgili Yüksek Öğretim Kurumları Tez Veritabanından ulaşılan toplam 10 tezin içeriğine ilişkin bilgiler, makale içerisinde sunulmaktadır.

ABSTRACT

The rapid increase in the use of the internet has also increased the use of the internet in the workplace. It is stated that the use of internet in the workplace accelerates intra-organizational communication and provides important facilities in the execution of the works. It also facilitates communication between employees and allows for unnecessary processing to be reduced or eliminated in terms of workload. Workers could utilize internet for both daily routine work activities and personal need in the workplace. At this point, cyberloafing is on the agenda. When the literature is examined, it is seen that the employees have defined in the working hours that they should work for the organizational affairs either from the personal smartphone or from the computer assigned to it or from the personal internet provider for personal reasons and use the time inefficiently. The main aim of this study was to investigate the methods of content analysis of theses written on the cyberloafing in Turkey. Information on the content of 10 thesis reached from the Thesis Database of Higher Education Institutions about the research subject is presented in the article.

1. GİRİŞ

20. yüzyılın sonları genel olarak büyük toplumsal, ekonomik ve siyasi değişim dönemi olarak bilinmekte ve bu çağ bilgi çağı olarak nitelendirilmektedir. Bu çağda ekonomik büyümenin temel kaynağı bilgi, fikir ve hayal gücü olarak kabul edilir ve bu kaynaklar emek, sermaye, fiziksel ortam ve tesislerden daha önemli değerler olarak görülmektedir. Ayrıca yeni iş modelleri ve yeni ticari uygulamalar, kapitalizmin yeni ve gelişmiş biçimi olarak tanımlanmakta ve buna paralel olarak yeni ve farklı becerilere sahip nitelikli işgörenlere artık eskisine kıyasla daha fazla ihtiyaç duyulur hale gelmektedir. Bilgi Çağı adı verilen bu yüzyılda, gerek bireysel anlamda insanlar, gerekse de organizasyonel açıdan örgütler bilgiye eskisinden daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. İhtiyaç duyulan bu bilgiyle işler yapabilmekte ve yeni bilgiler yaratılabilmektedir. Bilgi çağında, istikrara rağmen değişim, hayatın gerçeğidir. Böylece, bilgi çağı çalışanlarının/vatandaşlarının yeni bilgileri hızlı bir şekilde bulmaları, değerlendirmeleri ve temsil edebilmesi gerekir. Bunu başkalarına anlatabilmeleri ve başkalarıyla işbirliği içerisinde verimli çalışabilmeleri gerekmektedir (Çınar ve Karcıoğlu, 2015: 444). Bunu tesis edebilen en önemli ortamlardan birisi ise tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de internetin

hızlı bir şekilde yaygınlaşması olmuştur. İnternetin yaygınlaşması ve kullanım frekansının bireysel ve işletmeler bazında her geçen gün giderek artması, özellikle kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere, diğer tüm hizmet sektörü çalışanlarını etkisi altına almaktadır. Bu bağlamda en genel anlamıyla sanal kaytarma; çalışanların çalışma saatleri içerisinde internet, bilgisayar ve akıllı cep telefonu teknolojilerini kişisel amaçları doğrultusunda kullanmalarıdır (Kaplan ve Çetinkaya, 2014: 27). Tanımdan da anlaşıldığı üzere sanal kaytarma, başta zaman yönetimi olmak üzere pek çok alanda örgütsel amaçlara başarılı bir şekilde erişmeyi güçleştirmekte, kimi zaman ise imkansız hale getirebilmektedir. Dolayısıyla çalışanların örgütsel kaytarma eğilimlerinin azaltılması veya optimum düzeye çekilmesi, birtakım örgütsel önlemlerin ve yapısal reformların uygulamaya konulması ile mümkün hale gelebilir. Bu açıdan genel olarak sanal kaytarma davranışı, önlem alınması ve düzeltilmesi gereken sapkın bir davranış biçimi olarak ele alınmaktadır.

2. SANAL KAYTARMA KAVRAMI

İnternet, modern zamanın devrim niteliğinde bir gelişmesi olmuş ve insanların hayatını çok farklı şekillerde etkilemiştir. Kablosuz ağ yapıları 21. yüzyılda iş dünyasının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmekle birlikte sosyal hayatta da büyük etkiler oluşturarak yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Günümüz iş dünyasında teknolojinin yoğun kullanımı ve çalışanların bunu örgütün amaçları doğrultusunda kullanmaları oldukça önemlidir. Kişiler gerek bilgisayar gerekse de akıllı cihazlar üzerinden internet olanaklarına erişip yer ve zaman kısıtı olmaksızın gerekli işleri görebilme esnekliğine sahip olmaktadır. Gelişim ve değişim açısından bu durum büyük bir avantaj olarak değerlendirilebilir ancak çalışanlar çeşitli sebeplerden dolayı bilinçli veya bilinçsiz olarak bazı olumsuz davranış ve tutumlar sergileyebilir (Arslan ve Demir, 2016: 1627).

Kullanımı hızla artan internet ve bilgisayar, suistimallere açık bir mecradır. Sanal kaytarma iş ortamında bilişim teknolojisi kullanımının suistimal edilmesine bir örnek olup, genel olarak iş amaçlı kullanım için sunulmuş olan bilgisayar ve internet sistemlerinin kişisel amaçlar için kullanılması anlamına gelmektedir. Yaşanan teknolojik gelişmeler dikkate alındığında, sanal kaytarma sadece örgütün internet erişim olanakları ile değil, hem örgütsel hem de bireysel internet erişimi sağlayan tüm araçlarla yapılan kaytarma davranışlarını kapsamaktadır. Ortam iyi yönetilmediği takdirde, internet çalışanların iş saatleri içerisinde kendi amaçları doğrultusunda kullandığı ve ciddi zamanların harcadığı bir araç haline gelmektedir. Böylece işletme içerisinde yapılması gereken işler, kişisel amaçlı internet kullanımı nedeniyle yarım kalmaktadır (Ay vd., 2017: 401).

Düzenli çalışma saatleri içinde çalışanların kişisel amaçlarla internet kullanımı; gönüllü olarak gerçekleştirilen ve internette haber okumadan pornografik yayınları izlemeye kadar uzanan bir dizi davranışı kapsamaktadır. Araştırmacılar işyerinde çalışma saatlerinde işle ilgili olmayan konularda internet kullanımı için farklı terimler kullanmaktadırlar. Örneğin siber kaytarma, kişisel web kullanımı, problemlerli internet kullanımı, internet bağımlılığı gibi kavramlar bunlar arasındadır. Türkiye’de ise sanal kaytarma, sanal aylaklık ve siber aylaklık şeklinde terimler kullanıldığı (Candan ve İnce, 2016: 230); uluslararası çalışmalarda ise cyberslacking, cyberloafing, cyberbludging ve cyberdeviancy (Kerse vd., 2017: 102) olarak geçtiği bilinmektedir. Bu çalışmada ise, sanal kaytarma teriminin kullanılması tercih edilmiştir. Bu bağlamda konu üzerinde henüz fikir birliğine varılamadığından söz edilebilir.

21. yüzyılda, yapılan işin bir zorunluluğu olarak internet erişimi ve kullanımı gerekebilmektedir. Ancak bazı bireyler hastane, okul, belediye gibi birtakım kamu kurum ve kuruluşlarında internete erişirken bu ortamı kişisel amaçları için de kullanabilmektedirler. Bu durum sanal kaytarma olarak isimlendirilebilir (Demir ve Seferoğlu, 2016: 4-5).

Sanal kaytarma; iş ortamında bilişim teknolojisi kullanımının suistimal edilmesine bir örnek olup, çalışanların mesai saatleri süresince örgütün internet erişimini, kişisel elektronik postalarını kontrol etmek ve iş ile doğrudan ilgili olmayan web sayfalarını ziyaret etmek amacıyla kötüye kullanma yönündeki gönüllü davranışları, şeklinde tanımlanabilir. Yaşanan teknolojik gelişmeler dikkate alındığında, sanal kaytarmanın sadece örgütün internet erişim olanakları ile değil, hem örgütsel hem de bireysel internet erişimi sağlayan tüm araçlarla yapılan kaytarma davranışlarını kapsadığını (Kaplan ve Ögüt, 2012: 4) ifade etmek olasıdır. Özellikle günümüz dünyasında herkesin elinde en az bir akıllı telefonun olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sanal kaytarma imkanlarının daha da genişlediği görülmektedir. Kısacası sanal kaytarma kaytarmanın, günümüz bilgi teknolojileri ile

birlikte hayatımıza giren en son ve en sık rastlanan bir türü (Turunç, 2015: 148) olduğunu belirtmek olasıdır.

2.1. Sanal Kaytarma Türleri

Hızla değişen dünyada, teknolojik buluşlar günlük ve örgütsel yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline almıştır. İnsanlar, bazı avantaj ve dezavantajları da beraberinde getiren bu yeni gelişmelere ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Sözü edilen dezavantajlardan biri de sapkın davranışlar olarak da literatürde yer bulabilen sanal kaytarmadır. İşle alakasız etkinliklerde çevrimiçi zaman geçirmek (Nartgün vd., 2017: 28) olarak da ifade edilebilen sanal kaytarmanın tek tür olduğunu ifade etmek doğru bir yaklaşım olarak görülmemektedir.

Sanal kaytarma davranışları ile ilgili olarak alanyazında farklı sınıflamalara rastlamak mümkündür. Örneğin Andranjan vd. (2004) sanal kaytarmayı; zarar verici veya bozucu sanal kaytarma, yaratıcı ve boş zamanları doldurucu sanal kaytarma ve öğretici sanal kaytarma olmak üzere üç boyutta incelerken; Mastrangelo vd. (2006) ise sanal kaytarma boyutlarını üretken olmayan/üretkenlik karşısı ve zarar verici/yıkıcı sanal kaytarma olarak belirlemiştir (Özdem ve Demir, 2015: 1031).

Literatür incelendiğinde sanal kaytarma davranışının dört farklı türde deneyimlendiğini belirten çalışmalara rastgelinmiştir. Bunların (Keser vd., 2016: 38); bireysel (alışveriş, seyahat, iş arama, kariyer, online bankacılık), sosyal (sosyal ağ siteleri, ve yorum yapma siteleri, anlık mesajlaşma, e-posta), arama (arama motorlarında resim, video gibi içerikler arama) ve haber (haber, spor, hava şartları siteleri gibi) ana ve alt başlıklarında konumlandırıldığı görülmektedir.

Blanchard ve Henle, sanal kaytarmayı gerçekleştirilen faaliyetler düzeyinde iki duruma ayırmışlardır. Bunlar; minör ve majör düzey olarak isimlendirmişlerdir. Minör düzey sanal kaytarma; kişisel e-posta gönderme/alma, haber ve finans sitelerini takip etme ve çevrimiçi alışveriş yapma faaliyetlerini kapsamaktadır. Majör düzey sanal kaytarma; çevrimiçi sohbet odaları, anlık mesajlaşma, blog sitelerini takip etme, çevrimiçi kumar/bahis oynama, pornografik sitelere girme, müzik indirme gibi etkinlikleri kapsamaktadır. İşgörenlerin çalıştıkları ofisler de sanal kaytarma davranışlarına ilişkin tutumları, minör sanal kaytarma düzeyinde yapılan faaliyetlerden oluşmaktadır. Bir başka deyişle, sanal kaytarma ile alakalı fikirler, minör sanal kaytarma etkinliklerinin miktarı ile ilişkilidir. Oysaki majör düzey sanal kaytarma gerçekleştiren bireyler, iş arkadaşlarının tutumlarından daha az etkilenirler. Çünkü yaptıkları davranışın yanlış olduğunu kendileri de farkındadırlar (Özdemir, 2015: 5).

2.2. Sanal Kaytarma Davranışına Ait Öncüller

Konu kapsamında yer alan alanyazın incelendiğinde, işgörenlerin sanal kaytarma davranışları üzerinde hangi öncüllerin etkili olduğu ile ilgili şu bilgilere erişilmiştir:

İşgörenlerin sanal kaytarma davranışlarına yönelmesinde işyerlerindeki internet erişiminin daha hızlı olması, daha az kesintiye uğraması ve yüksek kapasiteli film, müzik ve dosya indirmede kota sorunu ile karşılaşılması etkili olabilmektedir. Çalışanların sanal kaytarma davranışlarına yönelmesinde işyerlerindeki internet erişiminin, evdeki veya herhangi bir yerdeki internet erişiminden daha avantajlı olmasının yanında, örgüt içi faktörlerin de çalışanların bu tür davranışlara yönelmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir (Yağcı ve Yüceler, 2016: 665).

İş sözleşmesinde açıkça belirlenmeyen taahhütler ve kullanım politikaları sonucunda, çalışan ve işveren arasında sınırları belli olmayan, öznel karşılıklı psikolojik ilişkiler gelişmektedir. Bunun sonucunda çalışanda iş amaçları için sunulan bilgisayar ve internet olanaklarının kişisel amaçlar için de kullanılmasına izin verildiği algısı oluşmakta ve böylece çalışanların sanal kaytarma davranışları sergilediği öngörülmektedir. Bu açıdan çalışanın örgüte olan uzun vadeli beklentilerinin, örgütün üyesi olma hissini, sadakatini ve sosyal mübadele ilişkilerinin sonucunda oluşan ilişkisel sözleşme algısında, sanal kaytarma davranışlarının daha az sıklıkla sergilenmesi öngörülmektedir. Diğer yandan, örgüte yönelik kısa vadeli beklentilerin, işe yönelik yükümlülüklerin, maddi ve finansal kazançların ve ekonomik mübadele ilişkilerinin sonucunda oluşan işlemsel psikolojik sözleşme algısında ise sanal kaytarma davranışlarının daha fazla (Yıldız vd., 2016: 151) görülebileceği varsayılmaktadır.

Mevcut literatürde sanal kaytarma davranışlarına ilişkin öncüllerin genel olarak; kişilik özellikleri, içinde bulunulan durum ve kişilik dışı bireysel farklılıklar olmak üzere üç ana başlık altında ele alındığı

belirlenmiştir. Hem yüksek seviyedeki, hem de düşük seviyedeki bir takım kişilik özellikleri sanal kaytarma türü davranışları tahmin etmekte fikir vermektedir. Örneğin bazı yazar ve araştırmacılar, düşük seviyedeki uyumluluk ve yüksek seviyedeki dışa dönüklük ile sanal kaytarma türü davranışlar arasında bir ilişki olduğunu, diğer araştırmacılar ise sorumluluk sahibi olma düzeyi ile sanal kaytarma türü davranışlar arasında anlamlı ilişkiler (Güngör, 2016: 21) olduğunu ifade etmişlerdir.

Bazı yazarlar sanal kaytarmanın temel öncüllerini açıklamaya çalışırken Mc Gregor tarafından ileri sürülmüş olan X ve Y teorisinden faydalanmaktadır. Bu teoriye temel olarak insanları iki kategoriye ayırmaktadır. İnsanlar doğası gereği tembeldir ve çalışmayı sevmez. Bu yüzden insanlar kaytarma eğilimi göstermektedirler. Kaytarma iki sebepten dolayı ortaya çıkmaktadır. Birinci sebep doğal içgüdülerden kaynaklanan doğal tembelliktir. Bu durumda insanlar işin kolayına kaçma veya aldırmama yönünde eğilimler göstermektedir. İkincisi sebep ise daha karmaşık ve sistematik olan kaytarmadır. Bu durumda insanlar, az çalışma ve kasten işi yavaşlatma eğilimleri göstermektedir. Sistematik kaytarma, hem çalışanların hem de yöneticilerin karşı karşıya bulunduğu tehlikeli bir durumdur (Bayraktaroğlu vd., 2016: 250). Dolayısıyla teorisinin pozitif yönü (insanlar çalışkandır ve işten kaçmazlar) dışında, özellikle negatif yönü üzerinden sanal kaytarma eğilimi açıklanma yoluna gidilebilmektedir. Bu bağlamda kişiler arasındaki bireysel farklılıkların da sanal kaytarma düzeyleri üzerinde etkili olabileceği yorumu yapılabilir.

Diğer taraftan kişinin içinde bulunduğu psikolojik durumlar da sanal kaytarma neden olabilmektedir. Örneğin kişilerin durumluk psikolojileri, işle veya sosyal hayatlarıyla ilgili tükenmişlik durumları, hayattan ve/veya işten tatmin olma düzeyleri, ailesel veya bireysel sıkıntılar gibi daha pek çok faktörün bu konuda rol oynadığını ifade etmek mümkündür. Buna ek olarak iş ortamındaki ekip arkadaşlarının veya aynı odada birlikte iş yapan çalışanların konuyla ilgili mevcut tutumlarının, bireylerin tutumlarına da yansiyabileceği bir realitedir. Örneğin aynı odayı paylaşan çalışanlardan en az birinin, mesai saatleri içerisinde sanal kaytarma davranışları sergilemesi, diğer bireylerin de bu yöne doğru kanalize edebilir veya aksine, iş arkadaşlarının bu tutum ve davranışlarından rahatsız olan ve bunu ifade edebilen diğer işgörenler, bu türden kişileri de kendi saflarına çekebilmektedirler.

2.3. Sanal Kaytarma Davranışının Yaygınlığı ve Sonuçları

Her geçen gün artan internet, bilgisayar ve akıllı telefonlarından yararlanma sınırları belirlenmedikçe sanal kaytarma etkinliklerinin gerçekleşmesi de kaçınılmaz bir durumdur. Sanal kaytarma etkinliklerinin gerçekleşmesi de, iş yerlerinin hedeflerine ulaşmasında zorluklar meydana getirirken iş kaybına da neden olabilmektedir. Kurt (2011) tarafından oluşturulan çalışmada, katılımcıların %38,6' sının mesai saati içinde müzik indirdikleri test edilmiştir. Kalaycı (2010) yaptığı çalışmada, katılımcıların %51,2'sinin mesai saati içinde müzik, yazılım, video indirme gibi eylemlerle sanal kaytarma faaliyetleri gösterdikleri anlaşılmıştır. Özkalp vd. (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise katılımcıların %34,8'inin müzik, film veya video indirdiği, %26,6'sının ise pornografik içerikli yetişkin web siteleri ile ilgilendikleri tespit edilmiştir.

Sanal kaytarma türü davranışların çalışanlar arasındaki yaygınlığını ölçmek maksadıyla bir çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalara dair sonuçlar büyük ölçüde farklılık arz etse de tamamının sanal kaytarma olarak nitelendirilebilecek türden davranışların işgörenler arasında yaygın olarak görüldüğü noktasında kesiştiği bilinen bir realite olarak karşımıza çıkmaktadır. Online analiz firması vault.com tarafından yapılan araştırmaya göre, çalışanlar, %37 oranında sürekli olarak, buna ek olarak %32 oranında ise bir kaç gün aralıklarla iş dışı amaçlarla internet kullandığını kabul etmektedirler. Bazı araştırmalar ise çalışanların ortalama bir iş günü içerisinde üç saatini, kimileri ise günde iki buçuk saatini sanal kaytarma türü davranışlarla geçirdiğini ölçmüştür (Güngör, 2016: 22).

Sanal kaytarmaya çalışanları sürükleyen süreçlerin sosyolojik boyutu bir yana, sanal kaytarma iş ortamında önemli miktarda maliyet kayıplarına neden olan bir olgudur. İnternet üzerinde gerçekleşen müstehcen içerikli paylaşımların %70' inin çalışma saatleri içerisinde gerçekleşmesi de işletmeleri hukuki yaptırımlar altına sokmakla birlikte, verilecek kararların mali yükümlülüğü de işletmeye ayrıca bir yük yükleyecektir. Saratoga Enstitüsü tarafından Amerika Birleşik gerçekleştirilen bir araştırmada, katılımcıların %56'sının yetişkin sitelerini ziyaret ettiği ve internet üzerinden kumar oynadığı sonucuna varılmıştır (Örücü ve Yıldız, 2014: 99).

Ugrin vd., (2008) sanal kaytarma davranışları sonucunda örgüt içinde anlamlı verim kayıpları yaşandığını; Phillips ve Reddie (2007) ise, bu davranışların zamanın verimsiz kullanılması ve işçilerin

görevlerini yerine getirmesinde sorun yarattığını belirtmişlerdir. Benzer davranışların sağlık hizmeti sunulan ortamlarda nasıl sorunlar yaratacağı konusu ise araştırmaya açık bir sorudur.

Akca (2013: 35-36) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise sanal kaytarmanın sonuçları; düşük iş performansı, iş yükümlülüğünde zayıflama, verimlilikte azalma, mesai saatleri içerisinde cazibesine kapıldığı için yetişmeyen işler dolayısıyla yaşanan kişisel stres ve buna paralel olarak eve iş götürmenin aile ilişkilerine negatif yansımaları şeklinde ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra, bazı araştırmacılar ise sanal kaytarma davranışının illaki kötü sonuçlara yol açmayacağı düşüncesini taşımaktadırlar. Bu araştırmacılar internetin; çalışanlara stres atma, yaratıcılık, esneklik, arkadaşlık, öğrenme ortamını teşvik etmesi, bilgiye erişimi kolaylaştırdığı için verimliliğe katkı sağladığının (Çavuşoğlu vd., 2014: 150) altını çizmektedirler. Fakat bireyin örgüt yararına kullanacağı zamandan çalması söz konusu olduğu için hassasiyet gösterilmesi gerektiğinin üzeri önemle çizilmiştir. Birden fazla kişinin aynı odada görev yapmasının, kişiye özel odalarda tek başına çalışmaya göre sanal kaytarma düzeyini düşürdüğünü dolayısıyla performansı yükselteceğini savunana görüşlerin varlığı da bilinmektedir. Çalışanların doğrudan olarak bilgi paylaşımına da uygun ortam sağlayacağından vakitten tasarruf sağlayarak iş faaliyetlerinin yürütülmesinin daha kolay olacağı ve bunun da sosyal kaytarmayı arttıracığı düşünülse de sanal kaytarmayı azaltacağı (Arık, 2016: 32-33) konusunda genel bir fikir birliğinin varlığından söz etmek olasıdır.

3. Araştırmanın Amacı - Önemi ve Yöntemi

Bu araştırma, sanal kaytarma konusunda Türkiye’de yapılmış olan lisansüstü tezlerin genel bir profilini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Yurtdışı alanyazında yıllardır çalışılmış olmasına rağmen, Türkiye örneğinde yeni yeni fark edilen ve yakın zamandan itibaren çalışılan bir konu olması dolayısıyla, sanal aylaklık ile ilgili bu türden bir profil çalışmasını içeren nitel çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda ilgili çalışmanın; hem literatürdeki boşluğu dolduracağı, hem de bu türden spesifik bir konuda tez yazmayı düşünen araştırmacılara fikir verebileceği düşünülmektedir. Çalışma, içerik analizi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden olan içerik analizi yöntemi, nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biri olup, ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılmaktadır (Özsarı vd., 2016, 211-212). İçerik analizi; işaretlerin sınıflanması ve bu işaretlerin hangi yargıları içerdiğini ortaya koymak için, açıkça formüle edilmiş kurallar ışığında, araştırmacının ortaya koyduğu yargıların bilimsel rapor olarak değerlendirilmesini sağlar (Koçak ve Arun, 2006: 22). Araştırmayı gerçekleştirebilmek için şu adımlar izlenmiştir:

- a) Yüksek Öğretim Kurulu’na ait Ulusal Tez Merkezi’nin web sitesi ziyaret edilmiş
- b) Bu web sitesindeki tarama bölümü tıklanarak, gelişmiş tarama butonuna gelinmiş
- c) Bu butonun yanında yer alan aranacak kelime(ler) kısmına tırnak işareti kullanılarak “kaytarma”, “sanal kaytarma”, “siber kaytarma”, “siber aylaklık”, “siber aylaklık”, “cyberloafing” anahtar sözcükleri ayrı ayrı yazılmış
- d) Aranacak kelime(ler) butonunun yanında yer alan üçlü arama tipi butonundan “sadece içinde geçsin” seçeneği üç kutucuk için de seçilmiştir.

Tüm bu süreçler izlendikten sonra konuyla ilgili toplam 12 tane lisans üstü tezin listelenmesine rağmen, henüz erişime kapalı olan 2 tezin mevcut olması dolayısıyla toplam 10 çalışma incelenmiştir. İlgili tezlerin yalnızca 2010-2017 yıllarında yazıldığı çalışmanın veri tabanı, 21-16 Ocak 2018 tarihleri arasında oluşturulmuştur. Dolayısıyla ilgili çalışmaların tümüne erişim sağlanmıştır (n=10). İçerik analizine başlanmadan önce ön hazırlık olarak; araştırma kapsamına giren ilgili tezler;

- Yayınlanma yıllarına göre
- Türlerine göre (master, doktora, tıpta uzmanlık)
- Enstitü türlerine göre
- Danışman unvanlarına göre
- Sayfa sayılarına göre
- Kaynak(ça) sayılarına göre

- Yabancı kaynakların oranına göre
- Üniversite türlerine göre
- Katılımcılarına göre
- Araştırma desenine göre (nitel, nicel, karma)
- Örneklem sayısına göre
- Kullanılan örnekleme yöntemlerine göre
- Kullanılan istatistik tekniklerine göre göre

kodlanmış ve sonrasında kategorize edilip tablolaştırılmıştır. Tablo haline getirilen bulgular, frekans ve yüzde dağılımları verilerek hesaplanmıştır. İlgili hesapların yapılmasında Microsoft Excel 2010 ofis paket programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Sanal kaytarma konusunda Türkiye’de yapılmış olan lisansüstü tezlerin genel bir profilini saptamak amacıyla gerçekleştirilen çalışma bulgularından Tablo 1 incelendiğinde; sanal kaytarma konusunda yapılmış olan ilk çalışmanın 2010 yılına ait olduğu, bunun yanı sıra en fazla çalışmanın yapıldığı yılın ise 2016 olduğu saptanmıştır. 2010, 2014 ve 2017 yıllarına ait 1 çalışmanın, 2013 yılına ait 2 çalışmanın, 2016 yılına ait ise 5 çalışmanın olduğu, 2010-2017 yıllarını kapsayan dönem aralığında toplam 10 tez çalışmasının mevcut olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Yayımlanma Yıllarına Göre Tezlerin Dağılımı

Yıllar	2017	2016	2014	2013	2010	Toplam
Frekans	1	5	1	2	1	10
Yüzde (%)	10	50	10	20	10	100

Yıl	Frekans
2010	1
2013	2
2014	1
2016	5
2017	1

Konuyla ilgili olarak yazılan tezlerin türlerini gösteren Tablo 2 incelendiğinde, toplam 10 tezin de yüksek lisans düzeyine ait olduğu, dolayısıyla doktora ve tıpta uzmanlık gibi diğer tez türlerine ait konuyla ilgili bir çalışmasının mevcut olmadığı görülmektedir.

Tablo 2: Türlerine Göre Tezlerin Dağılımı

Tez Türü	Yüksek Lisans	Doktora	Diğer	Toplam
Frekans	10	0	0	10
Yüzde (%)	100	0	0	100

Konuyla ilgili olarak yazılan tezlerin enstitülere göre dağılımını özetleyen Tablo 3 incelendiğinde, en fazla tezin sosyal bilimler enstitüsü çatısı altında yazıldığı görülmektedir. Bu bağlamda tezlerin %70'inin sosyal bilimler, %20'sinin fen bilimleri, %10'unun ise eğitim bilimlerine ait olduğu ortaya konulmuştur.

Tablo 3: Enstitü Türlerine Göre Tezlerin Dağılımı

Enstitü Türü	Sosyal Bilimler	Fen Bilimleri	Eğitim Bilimleri	Toplam
Frekans	7	2	1	10
Yüzde (%)	70	20	10	100

Yazılan tezlerin akademik danışmanlığını yürüten öğretim elemanlarının unvanlarına ilişkin dağılımları gösteren Tablo 4 incelendiğinde; en fazla tez yöneten akademisyenlerin sırayla yardımcı doçent (%50), doçent (%30) ve profesör (%20) unvanlarına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 4: Danışman Unvanlarına Göre Tezlerin Dağılımı

Unvan	Yardımcı Doçent	Doçent	Profesör	Toplam
Frekans	5	3	2	10
Yüzde (%)	50	30	20	100

Unvan	Frekans
Profesör	2
Doçent	3
Yardımcı Doçent	5

Tablo 5 incelendiğinde; tezlerin %70'inin 101-199 sayfa aralığında, %20'sinin 0-99 arası sayfa sayısına, %10'unun ise en az 200 sayfa sayısına sahip olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, genel olarak tezlerin sayfa sayısı ortalaması 125 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5: Sayfa Sayılarına Göre Tezlerin Dağılımı

Sayfa Sayısı	0-99 arası	100-199 arası	200 ve üzeri	Toplam
Frekans	2	7	1	10
Yüzde (%)	20	70	10	100

Sayfa Sayısı	Frekans
200 ve üzeri	1
100-199 arası	7
0-99 arası	2

Tablo 6 incelendiğinde; tezlerin %70'inin 75-149 arası kaynağa, %20'sinin 0-74 arası kaynağa, %10'unun ise en az 150 adet kaynağa sahip olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, genel olarak tezlerin kaynak sayısı ortalaması 111 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 6: Kaynak Sayılarına Göre Tezlerin Dağılımı

Kaynak Sayısı	0-74 arası	75-149 arası	150 ve üzeri	Toplam
Frekans	2	7	1	10
Yüzde (%)	20	70	10	100

Yabancı kaynakların toplam kaynak sayısına oranını ifade eden Tablo 7 incelendiğinde; tezlerin 2'sinin en fazla %25 yabancı kaynağa, diğer 2'sinin en fazla %50 yabancı kaynağa, 3'ünün en fazla %75 yabancı kaynağa sahip olduğu görülmektedir. Diğer 3'ünün ise %76 üzerinde bir yabancı kaynağa sahip olduğu ortaya konulmuştur. Genel olarak tezlerin yabancı kaynak oranı ise yaklaşık %60 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 7: Yabancı Kaynak Oranlarına Göre Tezlerin Dağılımı

Yabancı Kaynak Oranı	0-0,25	0,26-0,50	0,51-0,75	0,76-1,00	Toplam
Frekans	2	2	3	3	10
Yüzde (%)	20	20	30	30	100

Konuyla ilgili olarak gerçekleştirilmiş olan tezlerin yazıldığı üniversitelerin türlerini gösteren Tablo 8 incelendiğinde; %10'unun vakıf, %90'ının devlet üniversiteleri tarafından tamamlanmış olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Üniversite Türlerine Göre Tezlerin Dağılımı

Üniversite Türü	Devlet	Vakıf	Toplam
Frekans	9	1	10
Yüzde (%)	90	10	100

Tezlerin araştırmasına gönüllü olarak katkı sağlamak isteyen katılımcıların hangi alanlarda ne türden çalışma ortamlarında faaliyet gösterdiklerine yönelik bilgiler sunan Tablo 9 incelendiğinde; üniversite öğrencileri (%20) ve öğretmenlerin (%20), kendilerine en fazla anket uygulanan meslek grupları olduğu görülmektedir. Bir diğer yandan otel çalışanı, idari ve akademik personel, okul yöneticisi, kamu çalışanı, kamu-özel sektör çalışanı ve akademisyenler üzerindeyse eşit oranda (%10) anket uygulaması gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Tablo 9: Katılımcı Türlerine Göre Tezlerin Dağılımı

Katılımcı Türü	Öğretmen	Akademisyen	Kamu/Özel Çalışan	Kamu Çalışan	Okul Yöneticisi	Lisans Öğrencisi	İdari ve Akademik Personel	Otel Çalışan	Toplam
Frekans	2	1	1	1	1	2	1	1	10
Yüzde (%)	20	10	10	10	10	20	10	10	100

Konuyla ilgili olarak yazılmış olan tezlerin, kalitatif, kantitatif veya hem kalitatif-hem de kantitatif nitelik taşıyıp taşımadıklarını ifade eden Tablo 10 incelendiğinde; tezlerin %90'unun nicel (kantitatif), %10'unun ise nitel (kalitatif) olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle tezlerin oldukça büyük bir çoğunluğu, konuyla ilgili olarak belirli bir tutumun ölçülmesi, araştırılması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Tablo 10: Çalışma Desenine Göre Tezlerin Dağılımı

Üniversite Türü	Nitel	Nicel	Toplam
Frekans	1	9	10
Yüzde (%)	10	90	100

Tezlerin örneklem hacimleri hakkında bilgiler sunan Tablo 11 incelendiğinde; tezlerin %80'inin en az 200 adet örnekleme sahip olduğu, yalnızca %20'sinin ise 0-199 arası bir katılımcı vasıtasıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Ayrıca tezlerin ortalama örneklem hacmi yaklaşık 252 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 11: Örneklem Sayısına Göre Tezlerin Dağılımı

Örneklem Sayısı	0-199 arası	200 ve üzeri	Toplam
Frekans	2	8	10
Yüzde (%)	20	80	100

Tezlerde kullanılan örnekleme yöntemlerine ait bilgilerin yer aldığı Tablo 12 incelendiğinde; tezlerin %40'ında hangi örnekleme yönteminin kullanıldığına dair herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Tezlerin %20'sinde kolayda örnekleme yöntemi tercih edilirken; tamsayım, kümeleme-kolayda, kartopu ve basit tesadüfi örnekleme yöntemlerinin ise %10'luk bir kullanım sıklığına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 12: Örneklem Yöntemlerine Göre Tezlerin Dağılımı

Örneklem türü	Basit tesadüfi	Kolayda	Kartopu	Kümeleme-Kolayda	Tamsayım	Bilgi yok	Toplam
Frekans	1	2	1	1	1	4	10
Yüzde (%)	10	20	10	10	10	40	100

Kullanılan analiz türleri itibariyle tezlerin dağılımını içeren Tablo 13 incelendiğinde; en fazla kullanım sıklığına sahip olan analiz türünün Anova (varyans analizi) olduğu, bunu takiben Kruskal Wallis, Mann Whitney U, Faktör, Korelasyon ve Regresyon analizlerinin geldiği ve her birinin eşit kullanım oranlarına sahip olduğu görülmektedir. Bir diğer taraftan Yapısal Eşitlik Modelinin %30'luk bir kullanım oranına sahip olduğu görülmekteyken, en az kullanım oranına sahip analiz yönteminin, nitel verilerin analizinde yardımına başvurulmuş içerik analizi olduğu görülmektedir.

Tablo 13: Kullanılan Analiz Türlerine Göre Tezlerin Dağılımı

Analizler	t	Anova	Kruskal Wallis	Mann Whitney U	Faktör	Korelasyon	Regresyon	Yapısal Model	İçerik Analizi
Kullanım Sayısı (Defa)	4	7	4	4	4	4	4	3	1
Kullanım Oranı (%)	40	70	40	40	40	40	40	30	10

* Çalışmalarda birden fazla istatistiksel analiz türü birlikte kullanıldığı için toplamlar %100'ü aşmaktadır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Sanal kaytarma konusunda Türkiye'de yapılmış olan lisansüstü tezlerin genel bir profilini tespit edebilmek amacıyla yürütülmüş olan bu çalışmada, elde edilen sonuçları şu şekilde ifade etmek mümkündür:

- ◆ Konuyla ilgili Türkiye'de yazılmış olan ilk tezin 2010 yılına ait olduğu, en fazla tezin ise 2016 yılında yazıldığı,
- ◆ 2010-2017 yılları arasında yazılan tezlerinin tümünün yüksek lisans düzeyinde olduğu ve dolayısıyla doktora düzeyinde konuyla ilgili herhangi bir araştırmanın yapılmamış olduğu,
- ◆ Tezlerin daha çok sosyal bilimler enstitüleri çatısı altında yazıldığı,

- ◆ Konu kapsamında tez yazmış olan öğrencilere akademik danışmanlık sunan öğretim üyelerinin genel olarak yardımcı doçent unvanına sahip akademisyenlerden meydana geldiği,
- ◆ Yüksek lisans tezlerinin ortalama 125 sayfadan oluştuğu,
- ◆ Yüksek lisans tezlerinin ortalama 111 adet kaynağa sahip oldukları,
- ◆ Yüksek lisans tezlerinde yaklaşık %60 oranında yabancı kaynak kullanıldığı,
- ◆ Devlet üniversitelerinde eğitim alan öğrenciler tarafından bu konuda daha fazla tez çalışması yapıldığı,
- ◆ En fazla anket uygulanan meslek grubunun; üniversite öğrencileri ve öğretmenler olduğu,
- ◆ Tezlerin oldukça büyük bir oranının araştırmaya yönelik bir yapıda olduğu ve anket uygulamasını gerekli kıldığı,
- ◆ Tezlerin örneklem hacmi ortalamasının 252 olduğu,
- ◆ Tezlerin yarıya yakınında, hangi örnekleme yönteminin kullanıldığı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiş olduğu,
- ◆ En fazla kullanım oranına sahip olan testin ANOVA, en az olan testin ise içerik analizi olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç itibariyle sanal aylıklık konusunun Türkiye örnekleme için oldukça yeni bir konu olduğu ifade edilebilir. Bir diğer taraftan konunun doktora düzeyinde hiç çalışılmamış olduğu, konu ile yakından ilişkili olabileceği düşünülen farklı değişkenleri içeren daha çok sayıda master ve özellikle de doktora tezinin yazılması, günümüz işletmelerinin baş etmek durumunda kaldıkları işgören sanal kaytarma alanının daha fazla aydınlatılmasına imkan verebilir. Buna ek olarak sanal kaytarma konusuyla birlikte nomofobi (akıllı telefondan mahrum kalma korkusu), fomo (sosyal medyadaki gelişmeleri kaçırma korkusu), internet bağımlılığı ve zaman yönetimi gibi konulara ilişkin değişkenler bir arada kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Akca, A. (2013). "Okul Yöneticilerinin İş Dışı İnternet Kullanım (Siber Aylıklık) Davranışlarının İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arık, M. (2016). "Eğitim Fakültelerinde Çalışan Öğretim Elemanlarının Sanal Kaytarma Düzeylerinin Yordayıcısı Olarak Örgüt İklimi: İstanbul İli Örneği", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, E. T., & Demir, H. (2016). "Sanal Kaytarma: Bir Kamu Kurumunda Hemşireler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma", Journal of International Social Research, 9(43): 1626-1637.
- Ay, F.A.; Demirel, G., & Erbaş, N. (2017). "Örgütsel Adaletin Sanal Kaytarma Üzerindeki Etkisi: Sağlık Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma", Research Journal of Business and Management, 4839: 400-409.
- Bayraktaroğlu, S.; Uluköy, M., & İzci, Ç. (2016). "The Relationship Between Systematic Soldiering And Organizational Commitment in Hospitality Businesses", Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 14(2): 250-263.
- Candan, H. & İnce, M. (2016). "Siber Kaytarma ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Emniyet Çalışanları Üzerine Bir Araştırma", Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(1): 229-235.
- Çavuşoğlu, S.; Palamutçuoğlu, A., & Palamutçuoğlu, B. T. (2014). "Çalışanların Demografik özelliklerinin Sanal Kaytarma (Cyberloafing) Üzerindeki Etkisi: Üniversite Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma", Research Journal of Business and Management, 1(3): 149-168.

- Çınar, O. & Karcıoğlu, F. (2015). "The Relationship Between Cyber Loafing and Organizational Citizenship Behavior: A Survey Study in Erzurum/Turkey", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 207: 444-453.
- Demir, Ö. & Seferoğlu S, S. (2016). "Bilgi Okuryazarlığı, İnternet Bağımlılığı, Sanal Aylaklık Ve Çeşitli Diğer Değişkenlerin Sanal Zorbalık İle İlişkinin İncelenmesi", *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3(1): 1-26.
- Güngör, M. (2016). "Sanal Kaytarma ve Örgütsel Bağlılık İlişkisi: Kamu ve Özel Sektör Üzerine Bir Araştırma", *Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum*.
- Kalaycı, E. (2010). "Üniversite Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışları ile Öz Düzenleme Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Kaplan, M. & Çetinkaya, A.Ş. (2014). "Sanal Kaytarma ve Demografik Özellikler Açısından Farklılıklar: Otel İşletmelerinde Bir Araştırma", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(1): 26-34.
- Kaplan, M. & Ögüt, A. (2012). "Algılanan Örgütsel Adalet ile Sanal Kaytarma Arasındaki İlişkinin Analizi: Hastane Çalışanları Örneği", *İşletme Fakültesi Dergisi*, 13(1): 1-13.
- Kerse, G.; Soyalın, M.; & Karabey, C.N. (2017). "Kişi-Örgüt Uyumu, Nötrleştirme ve Algılanan Yönetici Desteğinin Sanal Kaytarmaya Etkisi: Ampirik Bir Çalışma", *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(4): 100-113.
- Keser, H.; Kavuk, M.; & Numanoğlu, G. (2016). "The Relationship Between Cyber-Loafing and Internet Addiction", *Cypriot Journal of Educational Science*, 11(1): 37-42.
- Koçak, A. & Arun, Ö. (2006). "İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu", *Selçuk İletişim Derisi*, 4(3): 21-28.
- Nartgün, Ş. S.; Ekinci, S.; Limon, I., & Tükel, H. (2017). "Teachers' Views on Cyberloafing and Impression Management Tactics", *Journal of Education and Practice*, 8(3): 28-36.
- Örücü, E. & Yıldız, H. (2014). "İşyerinde Kişisel İnternet ve Teknoloji Kullanımı: Sanal Kaytarma", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 14(1): 99-114.
- Özdem, G. & Demir, A. (2015). "Okul Yöneticilerinde Sanal Kaytarma Davranışı", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3): 1029-1042.
- Özdemir, A. (2015). "Sanal Kaytarmanın İş Tatmini Üzerine Etkisi: Aksaray Üniversitesi Örneği", *Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray*.
- Özkalp, E.; Aydın, U.; & Tekeli, S. (2012). "Sapkın Örgütsel Davranışlar ve Çalışma Yaşamında Yeni Bir Olgu: Sanal Kaytarma (Cyberloafing) ve İş İlişkilerine Etkileri", *Çimento İşveren Sendikası Dergisi*, 26(2): 18-33.
- Özsarı, S.H.; Hoşgör, H.; & Hoşgör G, D. (2016). "Hastane Web Site Performanslarının Halkla İlişkiler ve Tanıtım Açısından İncelenmesi: Türkiye, Hindistan ve İrlanda Örnekleri", *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4: 209-217.
- Phillips, J. G. & Reddie, L. (2007). "Decisional Style and Self-Reported E-Mail Use in the Workplace", *Computers in Human Behavior*, 23(5): 2414-2428.
- Turunç, Ö. (2015). "İş Stresi-Kaytarma İlişkinde Liderin Rolü: Turizm Sektöründe Bir Araştırma", *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2): 142-159.
- Ugrin, J. C.; Pearson, J. M.; & Odom, M. D. (2008). "Profiling Cyber-Slackers in the Workplace: Demographic, Cultural, and Workplace Factors", *Journal of Internet Commerce*, 6(3): 75 -89.
- Yağcı, M. & Yüceler, A. (2016). "Kavramsal Boyutlarıyla Sanal Kaytarma", *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (2): 663-673.
- Yıldız, H.; Yıldız, B.; & İyigün, N.Ö. (2016). "Psikolojik Sözleşme Algısının Sanal Kaytarma Davranışları Üzerindeki Etkisi", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (47): 147-165.